TIP MARRUG'S 'DE MORGEN LOEIT WEER AAN' : MEESTERWERK

Rituele angst in een ommuurde wereld

''BUITENGEWONE OMSTANDIGHEDEN! Ik erken geen buitengewone omstandigheden'', riep de punctuele Duitse Wehrmacht-kolonel. "Zolang ik in dienst ben, heb ik mij elke ochtend geschoren, precies om half zeven, met warm water. Ik ben vandaag precies veertig jaar in dienst. Geschoren met warm water, oorlog of geen oorlog! Dat is wat ik onder cultuur versta! Buitengewone omstandigheden bestaan alleen als uitvlucht!". Dit schrijft Willem Frederik Hermans in zijn bekende novelle 'Het behouden huis', waarin tevens een stokoude, wereldvreemde man figureert, die in zijn zelfgeschapen realiteit immuun lijkt voor enig onheil. De bejaarde zonderling communiceert slechts met zijn tropische vissen in een afgesloten, naar buiten geblindeerde kamer.

Vele duizenden kilometers naar het westen, in dat duistere, ommuurde Caribische vierkant van de nacht "mijn zwarte vrouw, in wier kanelen armen de vervalste wereld en haar dreiging worden uitgedoofd" en waarin de sterren zijn als de ogen van stervende engelen, treedt de lezer een andere, doch vrijwel identieke realiteit binnen waar het ritueel een eigen, buiten-tekstuele waarde krijgt...

Op de bovenste trede van de geplaveide opstap voor een huis met uitzicht op die geheimzinnige lage heuvels als vrouwenborsten, die het eiland afsluiten van de vrije zee, zit een oudere man met zijn 'ideale combinatie' whisky-awa en ijskoud Hollands bier binnen handbereik. Honden blaffen onheilspellend dichtbij.

'Organiseer eens een reuzefestival, dat via de tv wereldwijd wordt uitgezonden, waarbij vliegtuigkapers en boekrecensen, zakkenrollers en kinderlokkers bekers en gouden medailles kunnen winnen?'

Tip Marugg heeft na een zwijgen van meer dan twintig jaar eindelijk weer een nieuwe roman geschreven. In 'De morgen loeit weer aan' schetst de auteur een verhelderende, diep-filosofische, in halve dronkenschap doorgebrachte nacht, waarin de stemming van de hoofdpersoon wisselt van opstandige neerslachtigheid tot euforisch visioen

De angst voor het leven, dat zich in al haar verschrikkelijke volheid en onmenselijkheid buiten de aquarium-sfeer van het Bandabaose behouden huis aanbiedt als een lonkende, geverfde hoer, noopt de hoofdpersoon ertoe zich te wapenen met zorgvuldig geconstrueerde riten van macht en reiniging. Zo wordt het heilig missaal van een ongrijpbaar en angstaanjagend universum "waar het eeuwig donker is" bewust teruggevoerd tot de banale stoep, de honden, de onuitputtelijke drankvoorraad en de schuifelende nachtdieren, "die vervloekt zijn".

De drie reuen en het teefje moeten om de vijftien minuten separaat uitgelaten worden, want anders storten deze vertrouwde 'huisgenoten' van uiteenlopende maat en onduidelijk ras zich op elkaar "met vervaarlijk gegrom en dingostrijdkreten". Het minutieuze, grondige reinigings-ritueel van de tanden met her- en derwaarts gaande bewegingen van de borstel om de vieze nasmaak en stank van drank "de grote heelmeester, de bedriegelijke kwakzalver" en sigaretten zoveel mogelijk te elimineren. Het pistool, dat daarna uit de verborgen plaats in de klerenkast wordt gehaald en zorgvuldig op de nachttafel aan de rechterzijde van het bed wordt gelegd. Soms spelen de trillende vingers van de man -in die merkwaardige schemertoestand tussen waken en slapen- met de trekker van dit mannelijk wapen.

GENOMINEERD VOOR DE belangrijke AKO-literatuurprijs, waaraan een geldbedrag van 50.000 gulden verbonden is, werd de Antilliaanse, weinig schrijvende, maar volgens iedereen die het weten kan hoge ogen gooiende, Tip Marugg. 'De morgen loeit weer aan', zijn derde roman in 21 jaar, werd door de jury geprezen om de "onnadrukkelijke wijze waarop, in droomscherpe beelden, de reeële en gehallucineerde gebeurtenissen verteld worden".

(NRC Handelsblad 8 april 1988)

Tip Marugg heeft eens, een jaar of tien geleden, in een vraaggesprek verklaard dat "in extreme gevallen de zelf gekozen dood verkieselijker kan zijn boven het leven. Ik geloof", zei de bescheiden schrijver, "dat iedereen die nadenkt over het leven met een gedachte aan zelfmoord speelt. Dit spelen alleen al geeft het individu een grote persoonlijke macht. De wens is souverein en integraal. De zelfmoordenaar heeft 'brains' nodig : er zijn niet veel straatvegers die zich van het leven beroven, nee, het zijn eerder de kunstenaars, de intellectuelen, zij die te maken hebben met het pure leven in al haar vormen".

Marugg's dogma zou kunnen luiden, dat de levenstragiek van de protestantse blanke op het eiland nog veel groter is dan de op zich onmenselijke tragiek van de neger. Die tragiek uit zich in gestoorde signalen van angst, ontkenning en bezwerend ritueel. De blanke hoofdpersoon uit 'De morgen loeit weer aan' leeft dan ook in de ommuurde wereld die hijzelf geschapen heeft, een voor de buitenstaander hermetisch gesloten rupsen-cocon van eigen makelij. De optiek is als van een microscoop die niet vergroot maar verkleint.

Voor de man op de stoep is er geen weg terug uit de chaos. De drank, die verdooft, zal zijn werk blijven doen in een tergend langzaam, maar onverbiddelijk voortschrijdend proces van aftocht en ontluistering. Het is een onvoorwaardelijke veroordeling tot levenslang, want -ontnuchterd in de vroege middag- zal hij toch de zonnefakkel moeten aanschouwen die "licht brengt maar geen verlichting". Ook de passieve god van Zuid-Amerika, die zijn bril met loden glazen "nooit meer af zal doen", gaat hem stilzwijgend voorbij.

De tropische nacht met de maan en haar koele, geneeskrachtige stralen als een "alles afwassende doop" wordt daarom geprefereerd. Dan verschijnt, als in een laatste oordeel, een zacht golvende zee van honderden doodsvlinders, zinnebeelden van onsterfelijkheid, maar tevens voorboden van de vernietiging van Zuid-Amerika, de Cariben, het eiland, het huis en de man.

Na het plotselinge vertrek van deze lugubere insecten die zich uit hun cocon hebben bevrijd om 'zo vrij als een vogel te zijn', wordt het grafstil in de door onkruid overwoekerde tuin. De hoofdpersoon besluit een douche te nemen en zich met zorg te soigneren : De lijfelijke reiniging als illusie om het uiteindelijk lot te ontlopen. Hij vraagt zich tenslotte af ' of hij ooit wel gelukkig is geweest'.

Tip Marugg heeft met 'De morgen loeit weer aan' een werk van magistrale verbeeldingskracht geschreven. Het is in wezen dë gunst van een schrijver die niet meer wilde publiceren aan de buitenwereld geworden. Het prachtige taalgebruik -vol archaïsmen- doet vaak bijbels-dwingend aan. De roman, en dit is het meesterschap van de auteur, roept een nauwelijks te vangen onderhuids gevoel van onbehagen op, dat zich in het bijzonder manifesteert in een besloten, welhaast ommuurd handelingsaspect van tijd en plaats.

Ernest Hemingway's oeuvre stond in het teken van angst en dood. Malcolm Lowrey's werk wordt beheerst door drank als bindende factor. Bij Tip Marugg vinden we de synthese. Niet voor niets is Marugg één van de grote kanshebbers voor de belangrijke, Nederlandse AKO-literatuurprijs en mocht hij in mei uitverkoren worden, dan zou dit wel eens nieuw onheil kunnen afroepen over de magere hermiet van Pannekoek die liever in het veilige duister verkeert. Maar ook hier gelden bijzondere omstandigheden niet als uitvlucht Tip!

Tip Marugg 'De Morgen loeit weer aan'. Roman 143 pag. Uitgeverij : De Bezige Bij.